

Universitätsbibliothek Paderborn

Instructio practica ...

De Horis Canonicis Juxta Rubricas Breviarii Romani ritè recitandis - In qua etiam ipsæ Rubricæ Notis brevibus illustratæ, & Martyrologij Romani nomina suis Accentibus signata continentur, Ad Faciliorem Discentium Vsvm Ac Praxin

Lohner, Tobias

Dilingæ, 1676

Tit. III. De Cæremoniis in Vesperis solemnibus observandis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48333](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48333)

TITULUS III.

DE CÆREMONIIS IN VESPERIS SOLEMNIBVS OBSERVANDIS.

Quoniam hæ frequenter, ubi nullæ aliæ Horæ solemniter cantari consueverunt, in Ecclesiis decantantur; ideo paulò exactiùs quoque de earum Cæremoniis est agendum; maximè quia ea, quæ de illis modò dicentur, in Laudibus quoque & aliis Horis solemniter cantari alicubi solitis, cum proportione observanda sunt. Quia verò diversi Ministri in eiusmodi Vesperis decantandis occurrunt, ideo per diversos quoque paragraphos eorum officia sunt indicanda.

§. I.

De Cæremoniis ab Officiatore observandis.

I. Quando Campana maxima pulsatur, Officiator induit Amictum, Albam, Cingulum, Stolam in modum Crucis ante pectus, & Pluviale, ubi consuetudo id habet, quam Gavantus *f. 10. c. 3. num. 8.* tolerari posse ait; alioqui enim juxta Cæremoniale Romanum Episcoporum *l. 2. c. 2.* supra solani Cottam sine Stola induendum esset. Dum verò inchoatur omnium Campanarum pulsus, descendit ex gradu cum Assistentibus, facit Cruci profundam reverentiam, & vertens sese, dum alij ipsi faciunt reverentiam, ipse pro eorum dignitate respondet, & mox sonantibus adhuc omnibus Campanis & Organo, procedit, tecto capite, manibus junctis, dextro pollice super sinistrum posito, medius inter duos Assistentes.

II. Cùm pervenerit ad Altare, sonantibus adhuc Campanis, & Organo, tecto capite genuflectit, & flexis genibus parumper orat, (etiam tempore Paschali, uti expressè habet Cæremoniale Romanum) ac mox surgens facta genuflexione ad sedem se confert, ubi sedet parumper, tecto capite, donec Organum & Campanæ fileant, & tum demum dato signo à Cæremoniaro surgit, dat Cæremoniaro biretum, & junctis atque ad aram conversis manibus, pollice dextro super sinistrum posito recitat totum *Pater & Ave* secretò, ac postea se signo Crucis signans, tangendo frontem

canit DEVS, signando pectus. *in Adiutorium*, ducendo manum ad finistrum humerum. *meum*, ad dextrum. *intende*; & sic junctis iterum manibus perseverat. Dum canitur *Gloria Patri*, caput & humeros versùs Altare inclinatur, donec inchoetur: *sicut erat*, vel certè semel cantatum sit *Spiritui sancto* tunc enim se erigit, & ubi semel in primo Psalmo cantatum fuerit *sedes à dextris*, sedet, & accepto birreto à Cæremoniaro, caput tegit.

III. Quando in fine Psalmorum canitur *Gloria Patri* caput & humeros versùs Altare inclinatur usque ad *Sicut erat*. Idem aliqui faciunt ad versus: *Sit nomen Domini: Sanctum & terribile nomen Domini. Non nobis, Domine, non nobis, sed Nomini tuo da gloriam.* Sed quia neque Cæremoniale Episcoporum, nec Rubricistæ mentionem faciunt, poterit quis se Consuetudini locorum accommodare.

IV. Finitis omnibus Psalmis, & Organi sono surgit, detractum è capite birretum Cæremoniaro ad dextram suam retrò adstanti porrigit, junctisque manibus Capitulum canit ex libro. Quòd si Hymnus sit *Veni Creator*, aut *Ave maris Stella* debet mox ab initio intonationis genibus supra proximum gradum Altaris flexis manere, donec prima Strophæ absolvatur; tunc enim facta reverentia ad sedem redit. Si verò Hymnus incipiat: *IESV nostra Redemptio. Lucis Creator. O Lux beata Trinitas. DEVStuorum militum. Christe Redemptor.* elevat manus, & caput versùs Altare inclinatur.

V. Hymno absoluto, & cantato per Cantoriam Versiculo, accipit birretum, & tecto capite sedet, dum cantatur Antiphona. Post inchoatum *Magnificat* à Cantoria (aut si consuetudo sit, ab ipsomet intonato) dat birretum Cæremoniaro, signat se signo Crucis à fronte ad pectus, & junctis manibus ad Altare vadit per longiorem viam, ascendit ad Altare, illudque osculatur, & stans in cornu Epistolæ more solito imponit thus in thuribulum, incensat Crucem, Reliquias, & Altare. Post incensationem reddit thuribulum primo ex Assistentibus in cornu Epistolæ, & procedens in medium, factâ Cruci inclinatione descendit in planum ante medium Altaris, & faciens genuflexionem, ordine, quo venit, redit ad suum locum, ibique stans invitat ad honorem incensationis illum, cui post ipsum faciendâ est incensatio, inclina-

inclinatione capitis, & ubi incensatus fuit, incensanti capitis inclinatione responder. Si Episcopus addit, non ad suam sedem, sed ad Altare in cornu Epistolæ stans duplici ductu incensatur.

VI. Finito *Magnificat*, dum canitur Antiphona vel Organum pulsatur, potest sedere recto capite, donec Antiphona aut Organi sonus finiatur, tum surgit, dat birretum Cæremionario, jungit manus, canit *Dominus vobiscum*, & Orationem more solito, & solemnī cantu. Cantato *Benedicamus* manibus junctis, & elevatis, submissiore voce canit. *Fidelium anima*, & interjecta Oratione Dominica. *Dominus deus nobis*, eodem sono & modo, & postquam Chorus respondit, progreditur ad medium gradus infimi, ibique pro ratione temporis, manibus junctis, stans aut genuflectens manet, donec Antiphona B. Virginis absolvatur; quā finitā, si flectit, canit adhuc flectens Versiculum, deinde surgit, & stans cantat *Oremus*, ac Orationem in suo proprio tono, & tum iterum flectens (si prius ad Antiphonam flectebat) in fine addit *Divinum auxilium*, & statim surgens facit genuflexionem, & accepto birreto tegit caput, ad Sacristiam revertitur, ita tamen, ut hanc primus ipse ingrediatur, Crucique reverentiam faciat.

VII. In Vesperis minùs Solemnibus induitur superpelliceo & pluviali; non sedet, quando venit ad suum locum; reliqua verò omnia, uti in Solemnibus Vesperis peragit.

§. II.

De Officio Assistentium.

I. Quando Campana maxima pulsatur, induunt Cottas, & Pluvialia sine Stola, nisi alicubi consuetudo sit, ut super Cottas etiam amictum induant ad collaria tegenda.

II. Dato signo ad egressum descendunt de gradu cum Officiatore, faciunt Cruci primùm, deinde Officiatori reverentiam, & cooperto capite anteriores pluvialis fimbrias, dexter sinistrâ, sinister dextrâ elevantes, alterâ pectori admotâ eundem comitantur.

III. Ubi ad Altare pervenerint, genuflectunt, parumper orant genibus flexis, & surgentes, iterumque genuflectentes, Officiatore abeunte ad sedem (cui transeunt caput incli-

nant) ipsi quoque ad sedilia sua se conferunt, & stantes cum Officiatore *Pater & Ave* recitant, & Cruce se signant.

IV. Sub Psalmis sedent, caputque tegunt, illud tamen aperientes cum humeris inclinant profundè versùs, Altare quoties à Cereemoniario signum datur.

V. Finitis Psalmis, dato signo surgunt, faciunt reverentiam, & ad Officiatorem accedentes ad lævam illius consistunt, capitis profundâ inclinatione priùs facta; tum unus Assistentibus librum explicat, & postquam Capitulum cantatum fuerit, factâ hymni intonatione, profundè se inclinant, & ad sua sedilia recedunt nisi fortè ad Hymnum *creator Spiritus*, aut *Ave maris Stella*, cum Officiatore primum gradum flectendum sit, tum enim unus à dextris, alter à sinistris cum ipso genua flectunt.

VI. Finito hymno sedent tecto capite, & inchoato *Magnificat* surgunt, birrera in sedilibus ponunt, signo Crucis signant, transeunti Officiatori se inclinant, & ad inferiorem gradum cum eo accedentes genuflectunt, ascendunt ad Altare, & is, qui à dextris est, naviculam pro thure imponendo cochlear cum hujus & manûs osculo porrigit, iterumque accipit, sub incensatione ambo simbriam pluvialis attollens eundem incensantem comitantur, & quoties ille caput Crucis inclinât, vel genuflectit, toties illi quoque genuflexionem faciunt. Finitâ verò incensatione primus eorum in cornu Epistolæ thuribulum ab eo accipit, & mox Thuriferario porrigit. Tum cum Officiatore ad medium Altaris accedentes caput Crucis inclinant, & mox ad planum descendentes ibidem genuflexionem faciunt, & secundus quidem ad suum locum recedit, primus verò à Thuriferario thuribulum accipiens, triplici, aut si Episcopus adsit, duplici tantum incensatu Officiatorem incensat, factâ antè & post profundâ inclinatione. Quòd si aliqui in Choro incensandi sunt: eorum incensationem ipse etiam duplici ductu (nisi dignitas requirat) & capitis inclinatione antè & post præmissa genuflexione, redditoque Thuriferario thuribulo ad suum locum se confert, ubi capitis inclinatione suum socium ad incensationem invitans duplici ductu à Thuriferario incensat.

cur, modicâ capitis inclinatione eidem respondens. Quod ipsum etiam facit secundus Assistens, dum incensatur.

VII. Finito *Magnificat*, si Officiator sedeat, ipsi quoque sedebunt; postea finitâ Antiphonâ, aut sono Organi accedunt post alios Ministros ad Officiatorem, eique assistunt sicut ad Capitulum, ac primus Orationem ostendit.

VIII. Si *Benedicamus* ab ipsis canendum sit, dictâ ultimâ oratione ad medium Altaris accedunt, & ibi stantes *Benedicamus* canunt, moxque ad sedilia redeunt. Si autem à Choro cantetur, manent apud Officiatorem, donec dicto *Dominus vobiscum* ipse quoque ad Altare accedat; tunc enim ante ipsum euntes, reverentiâque transeunti facientes, factâ Altari reverentiâ stant, aut flectunt à dextris & sinistris Officiatoris, quo tamen ad Orationem surgente ipsi non surgunt, sed expectant, donec *Divinum auxilium* dixerit; tum enim surgunt, faciunt reverentiam, primus Officiatori birretum porrigit; & ipsi quoque sua birreta capiunt, reguntque, & tandem eodem modo & ordine, quo venerunt, ad Sacristiam redeunt; ita tamen, ut ad Sacristiam venientes prius Officiatorem, cui transeunti caput inclinabunt, transire sinant; tum ipsi sequantur, & in Sacristia Cruci & Officiatori reverentiam debitam faciant, vestesque sacras exuant.

§. III.

De Cæremoniarij Officio.

I. **H**ora competente linteatus videt in Sacristia, an omnia sint parata pro Officiatore & Assistentibus. Quærit insuper in Manuali, seu Libro Capitulum & Orationes, notatque singula signaculis.

II. Dum vestiti omnes in Sacristia consistunt, ipse post Officiatorem stat, & ubi hic descendit, cum ipso profundam Cruci & ipse reverentiam facit, ac ultimus post Officiatorem aperto capite, manibusque junctis egreditur.

III. Ubi ad Altare ventum est, à tergo Officiatoris consistens genuflectit, & eundem sequitur, atque ad ejus dextram se sistens, ubi Organum siluerit, consueta capitis inclinatione dat signum incipiendi. Tum ab Officiatore birretum accipiens, & super scamnum proximum collocans, vel dextrâ tenens, sinistrâ dextram pluvialis partem elevat. Recitans
dein.

deinde cum Officiatore *Pater & Ave* signo Crucis se signat. Dum canitur *Gloria*, monet capitis inclinatione ad profundam inclinationem faciendam (quod idem etiam facit singulos Psalmos, & quando cantatur *Sanctum & terribile Sit nomen Domini &c.* Tandem ubi semel cantatum est *Sedens à dextris*, birretum Officiatori porrigit, & factâ eidem reverentiâ ad sedem suam se confert.

IV. Sub finem ultimi Psalmi surgit, & per hoc Cottam monet ad candelas accendendas. Dum canitur *sicut erat* prodit in medium, non tamen longè à suo loco, & dat fandi signum: tum accedit ad medium plani Altaris, & factâ reverentiâ ad Officiatoris dextram se sistit, profundâ capitis inclinatione priùs illi reverentiam exhibens. Finito Organifono accipit birretum ab Officiatore, illudque finito Hymno iterum porrigit.

V. Ad initium Cantici *Magnificat* surgit, accipit birretum ab Officiatore, signat se Crucis signo, & sequitur Officiatorem ad medium Altaris euntem, ibique à tergo illius sistit, & manet, donec redeat. Dum incensatur, respondet incensanti modicâ capitis inflexione. Finito Cantico reddit birretum Officiatori, si vult sedere, iterumque eo surgens accipit, & post cantatum *Dominus deus nobis*, comitatur illum ad planum Altaris, ac post finem Vesperarum birretum illius Diacono porrigit, & ordine, quo egressus est, ad Sacristiam redit; ita tamen, ut, ubi ad Sacristiam venit, priùs Assistentes eam introire sinat, & in ingressu Crucis & Officiatoris reverentiam faciat.

§. IV.

De aliorum Ministrorum Officiis.

I. **S**ubstitutus ante initium Vesperarum librum defert in Chorum, & collocat supra Cancellos, deinde circumspicit, an omnia sedilia suo loco & ordine sint disposita, candelabra accensa, & justo numero ac ordine posita. In exitu per Sacristiam ipse Ceroferarios solus sequitur. Sedens à dextris primi Assistentis. Dato post Psalmos signo ad fandum porrigit librum Acolytho vicino ex Majoribus. Dum Capitulo absoluto cantatur *Deo gratias*, comitatur Thuriferarium in Sacristiam, & reducit, dum cantatur *Antiphona*

tiphona ad *Magnificat*. Pari modo peractâ thurificatione eum ducit, & reducit.

II. *Thuriferarius* ante initium Vesperarum videt, ut ad manum sit thuribulum, navicula, thus, prunæ, & forceps. In egressu primus est, & sine navicula & thuribulo incedit. In Presbyterio sedet à sinistris secundi Assistentis. Finito Capitulo accedit ad Sacristiam, & paulò ante *Magnificat* cum thuribulo & navicula redit, offert more solito Officiatori thuribulum pro thure imponendo, & dat postea clausum primo Assistenti. Peractâ incensatione Altaris accipit à primo Assistente in cornu Epistolæ thuribulum, illudque eidem reddit, ubi Officiator ad suam sedem redierit, simulque fimbriam dextram pluvialis incensantis elevat. Mox recipit thuribulum, & nisi juxta consuetudinem primus ex Assistentibus id faciat, præmissis debitis reverentijs eos, qui in Choro sunt, incensat, duplici ductu (nisi dignitas triplicem requirat) inclinatione capitis antè & post præmissa. Post hos primùm Assistentes pariter duplici ductu, uno verò Cæremoniariarum incensat; reliquos autem Ministros à dextris simul omnes salutatur modicâ reverentiâ, capite parùm inclinato, & quasi in gyrum ducto, & thurificat singulos simplici ductu, sed sine mora, & per modum unius, eademque ratione mox etiam eos, qui à sinistris sunt, thurificat. Denique populum modicâ inclinatione antè & post facta, priore quidem à sinistra ad dextram, posteriore à dextra ad sinistram caput movendo, triplici ductu abrupto, hoc est, in medio, à dextris, seu ex parte Evangelij, & à sinistris, seu ex parte Epistolæ stans ferè in medio Presbyterij, vel si proftet SS. Sacramentum, extra Cancellos in latere Evangelij. Quòd si *Magnificat* ad finem vergat, incensatione nondum finitâ ad *Gloria* hæc abrumpenda erit, stabitque ipse conversus ad aram cum profunda capitis inclinatione. absolvet autem sub *sicut erat*. Si nec ad *Dominus vobiscum* absolvisset incensatione, omnino cessat. Peractâ verò incensatione, thuribulum in Sacristiam refert, & mox regressus in suo loco post genuflexionem consistit. In ingressu iterum primus alios antecedit.

III. *Ceroferarij* curant, ut ante initium candelabra candelis accensis instructa habeant. In egressu sequuntur thuriferarium candelabra portantes. Ubi ad Altare ventum est, ad

cornu

cornua gradus infimi accedunt, & conversis ad se invicem vultibus exspectant, donec Officiator sit ingressus, eique sequentes put inclinant; deinde cum eodem & aliis Ministris facientes lineam rectam genuflectunt, & dum alij orant, ipsi sua candelabra in extremis infimi gradus cornibus deponunt, & candelabros extingunt, statimque redeunt ad antiquum locum, factâ cum alijs genuflexione præcedunt Officiatorem ad suam sedem, & factâ illi reverentiâ ad sua loca pergunt. Finito ultimo Psalmo, quando Cæremoniarius signum dedit, surgunt, & profundam capitis inclinationem in transitu Officiatori facientes ad sua candelabra accedunt, ubi in medio convenientes & candelabra sua ferentes ad Officiatorem accedunt, & ante Ministros de libro servientes, conversis ad invicem vultibus consistunt. Dum Chorus finito Capitulum respondet *DEO gratias*, ipsi factâ profundâ capitis inclinatione recedunt ad medium, genuflectunt, & candelabra in locis ponunt, non tamen ante inceptum Hymnum, nec gradus cornua consistunt, sed ad suum locum conveniunt; stant, ut ceteri, manentque, donec Hymnus absolvatur. Si Hymnus sit *Veni Creator Spiritus*, vel *Ave marie*, stant, & candelabra parumper, & soli stant cum candelabris, quæ finita primâ Strophâ suo loco reponunt, atque ad sua loca redeunt. Ad initium Cantici *Magnificat* recipiunt candelabra, & Officiatorem stantes utrinque ad cornua gradus infimi exspectant. Dum incensantur Ministri, statim ab initio vertunt versus Thurificantem, & sic manent, donec omnes Ministri incensati sint. Finito Cantico factâ in medio genuflexione accedunt ad Officiatorem, sicut ad Capitulum, & Orationem finitâ vertunt se ad Altare, donec *Dominus vobiscum* cantetur. tunc enim recedentes, & in medio ante infimum gradum convenientes, inde factâ genuflexione se ad cornua graduum conferunt, ibique candelabra deponunt, non tamen consistunt, sed ad suum locum ordinarium pergunt. Dicto *Dominus det nobis*, præcedunt Officiatorem ad medium, & ibi stant, & candelabris quantavis alijs ad Antiphonam. In fine redeunt ad Sacristiam, ante illam subsistunt. & post Assistentem ac Cæremoniarium ingrediuntur.

IV. *Acolythes seu portantes* egrediuntur post Substitutum post quem etiam ex parte Epistolæ, uti & ex parte Evangelii

post Thuriferarium sedent. Dum Officiator ad sedem suam se confert, duo Majores in vicem legis cum libro stant ante Officiatorem vultibus ad se mutuo conversis. Dicto *siue erat*, ad sua loca redeunt, factis, ubi oportet, reverentijs. Sub finem ultimi Psalmi, medijs duo Cottati surgunt, birretâ in scamnis deponunt, factâque in medio genuflexione, accipiunt virgas, quisque ex sua parte, in quarum summitatibus sint parvæ candelæ, & cum iisdem utraque manu gestatis, ita ut virgarum summitas versùs Altaris medium utrinque sit pariter inclinata, accedunt extra cornua graduum ad Altare, & accensis ibi parvis candelis modicâ corporis inversione accendunt candelas Ceroferariorum, & in magnis candelabris, postea virgas ad suum locum deferunt, easque parvis ibi candelis extinctis suspendunt, & ad suas sedes redeunt attendendo, ut pari passu incedant, simul virgas ad extremas Altaris candelas admoveant, simul extinguant, & accendant, tergum Altari vel Officiatori non obvertant, & ad sua loca perveniant antè, quàm reliqui surgunt. Finitis Psalmis, dato signo ad surgendum, Acolythus major accipiens à Substituto librum, portat eum supra pectus, accedit cum Socio post Ceroferarios ad Officiatorem, ibique ita stantes, ut tergum Altari non vertant, capitis profundam inclinationem faciunt, & dum ille Capitulum canit, librum tenent, absolutoque Capitulo, factâ ad Hymni intonationem reverentia recedunt iterum, & librum supra Cancellos ponunt. Ubi ante inchoatum *Magnificat* Thuriferarius cum thuribulo advenerit, duo minimi Acolythi utrinque ad cornua Altaris accedunt, simulque cum Thuriferario genuflexionem facientes ascendunt ad Altare, & in extremitatibus velum conduplicando, Altaris tabulam discooperiunt dimidiatam, decorè tamen, & simul, factâque iterum ad cornua genuflexione ad sua loca redeunt. Peractâ verò omnium, etiam, qui in Choro sunt, incensatione, iterum accedunt cum solitis genuflexionibus, atque Altare cooperiunt. Finito *Magnificat* duo Acolythi medijs Candelas in Candelabris majoribus extinguunt. Majores verò librum ferentes ad Officiatorem, sicut ad Capitulum, accedunt, nec ante dictum secundò *Dominus vobiscum* discedunt, librumque supra cancellos ponunt. Vergente ad finem Antiphona B. Virginis, iisdem accedunt ad Officiatorem

ex utro-

ex utroque cornu, & supra primum gradum flectentes, conversis sibi invicem faciebus, librum tenent, donec orationem absolverit.

V. His omnibus Ministris, in Vesperis communes sequentes Cæremoniæ. Ante egressum faciunt omnes Crucem primùm, postea Officiatori profundam reverentiam. Egrediuntur detecto capite, dimissis oculis, manibus tenentes ante pectus pileos quadratos, gravi incessu, selqui passim stantes tam à præcedentibus, quàm sociis, Officiatori, quærities apud ipsos transit, caput inclinant. Sub Psalmis vel Cantico, quoties à Cæremoniario monentur, caput detegunt profundè, illud cum humeris versùs Altare inclinant, usque dum iterum signum elevandi à Cæremoniario detur. Si vero Officiator cum Assistentibus sub Hymno vel Antiphona, in accessu ad Altare & recessu genua flectat, eidem se & accommodant. Quando sub Cantico incensantur à Thurificariario vel Cæremoniario, capitis inclinatione Thurificariario respondent, & mox simili inclinatione proximum incensandum invitant. In ingressu ad Sacristiam eundem ordinem in egressu observant; si tamen ad januam Sacristiæ venerint, ibidem consistunt, & duas lineas rectas facientes Officiatori Assistentibus & Cæremoniario honorem primæ ingressus relinquunt, & tùm primùm Ceroferarij, ac reliqui ingressus, ac in linea recta stantes, Cruci profundam faciunt reverentiam, postea Officiatori, juvant Assistentes in processus mentis exuendis, sicque ipsi etiam tandem suas Cottas imponunt.

VI. Quando quatuor duntaxat adhibentur Acolytum, tum medijs duo præter suum Officium etiam Majorum Officium assumunt, & librum ad Officiatorem deferunt, tenentque. Si verò duo duntaxat adhiberentur, hi omnium Officium suscipere debent. Idem circa Assistentes observandum est, scilicet, si hi non adhibeantur, Cæremoniarius & Substitutorum Officium suppleant, maxime in incensatione

ad *Magnificat* fieri solita.

* * *